

geti. Beöthy Ödönnek a fia, minden szavában fájának s nemzetének mélységes és meleg szeretete nyilvánul, a tiszta erkölcs felé vonzódik. Jól látja a hibákat, de tisztelettel hódol meg a valódi erény előtt. A magyar politikai moralitás keresője, követője és követelője ő; ennek a történetét írta meg s tett vele nagy szolgálatot nemzetének, hogy megnyíljon a szemük mindazoknak, akik látni és előre haladni, nem pedig sötétben maradván botorkálni akarnak.

Kristóf György.

Oroszország előnyomulása.

The Russian Advance írta Albert J. Beveridge, New-York, 1903. Harpers 10. shill. 6. d.

Oroszországnak Ázsiában való előrenyomulása napjaink politikájának egyik legérdekesebb s legizgatóbb tárgya. Következményeiben, ha t. i. elfoglalhatja véglegesen Mandsuriát, Koreát és északi Kinát, — ma teljességében alig mérhető fontosságú eseménye lesz a világtörténelemnek. Érthető azért, ha a czéljaiknál, helyzetüknél fogva is közlelő érdekelt és a világpolitika iránt legjobban érdeklődő angol és észak-amerikai nemzetek irodalma aktualitása révén is csak úgy önti a különböző értékű könyveket a távoli kelet országairól. A sok között eddig, nagy hatásánál fogva első helyen érdemel említést A. Beveridge-nek, az amerikai Unio szenatorának könyve. Írója érdeklődve Kína, Mandsuria, Sziberia, Korea és Oroszország iránt, személyesen útazta be ezen országokat 1899-ben, 1900. és 1901-ben.

Habár az orosz néppel csak tolmács útján érintkezett is, mégis azt nagyon barátságosnak, szívesnek, türelmesnek, vallásosnak találta. Meglepődve tapasztalta azt is, hogy az intelligensek nyiltan és erősen bírálják az orosz kormányt s azzal való elégedetlenségüknek nyílt kifejezését a kormányzat „nem tekinti mindjárt forradalomnak.” Fölkereste a legkiválóbb orosz államférfiakat, Wiffer, Polyedonoszcevet, Tolsztojt, a kit ő „a XIX. század legnagyobb irodalmi művésze és a szláv faj legnagyobb geniusának” mond, kit eddig a világnak adott; habár később maga is elismeri, hogy Tolsztojt „befolyása a külföldön sokkal nagyobb, mint otthon, sőt az orosz nép roppant tömegei előtt még a neve sem ismeretes.”

Nagyon vonzóan tudja leírni szerzőnk érdekes és friss benyomásait, sokféle tapasztalatait és hosszú útazásait. Levont következtetéseit intelligens nyílt szemmel néző főre vallanak. Stílusának szónokiassága s az a tetszelgő hite, hogy könyve teljesen új dolgokat mond el olvasójának és a nép iránt mindenütt megnyilatkozó rokonszenve különös érdekességet, gyakran bájos színezetet ad

leírásainak. Könyvének különösebb értéket azonban mégis írójának politikai céljai, politikai irányzata ad. Politikai és gazdasági czélok lebegtek az Unio szenátora előtt, mikor útra kelt távol nyugatról a távol kelet beúztatására.

A Yankee nemzetnek iparos, kereskedő és pénzügyekkel, valamint az Unio gazdasági fejlődésével foglalkozó nagyszámú politikusainak osztályait néhány év óta erősen áthatotta az a hit, hogy az Egyesült-Államokat, földrajzi fekvésénél, természeti gazdagságánál s iparának roppant fejlettségénél és kiterjedt voltánál fogva, természetes jutalomként illeti meg a Kina és Kelet-Ázsia kereskedelmének nagyobb része. Az amerikai Unio van hívatva műveltségénél és világ gazdasági felsőbbségénél fogva, hogy közvetítője legyen a nyugati civilizációnak kelet felé, s hogy Kelet-Ázsia contemplatív, közönyös millióit tétlenségéből, erőteljes, mozgékony gazdasági tevékenységre fölébressze.

Csakhogyan hasonló hitben vannak az Oroszbirodalom intézői is; s ez az egyik oka, — megakarván előzni Amerikát, — a szibériai vasút kiépítésének¹. És mit tettek ezzel szemben az amerikaiak? Beveridge szerint majdnem semmit; eddig nagyon lanyhán törekedtek elfoglalni „a világnak ezen legutolsó, nagyszabású, szűz piacát.” Pedig Amerika természetes előnyököt nyújt e célra népeinek. Mert versenytársai majdnem kétannyira fekszenek tengeren Kelet-Ázsiától, mint az Unio. Ezért egyforma föltételek között sikeresen küzdhet meg Kinában Britanniával és Németországgal; Kelet-Ázsiában, legalább Irkutskig, Oroszországgal is. A kínai kereskedelem, — szerinte — határtalanra növelhető. A *Wakinnek* — vagyis azon belső vámoknak, melyeket a folyók mentén szednek, minden kereskedőtől annyit, a mennyit tőle ki tudnak zsarolni, mely zsarolás gyakran lehetetlenné teszi az áruknak Kina belsejébe való vitélet, — eltörlése nagy arányokban növelné meg Kina kereskedelmét. De Beveridge szerint, hiában igyekeznek a hatalmak ezt elérni nemzetközi szerződések által, vasútakat kell amerikai pénzen építeni, s a vasútak, — miként eddig a Chinese Eastern Railway Company példája is bizonyítja, — lerombolják véglegesen a kínai kereskedelemnek e belső, legnagyobb akadályait.

Mandsúria és Szibéria, írónk szerint nem nyújt olyan nagyszabású területet az amerikai kereskedelemnek, mint Kina, de mégis bízhatik Amerika abban, hogy ha a hozzáférhetőség, megközelíthetőség lehetősége minden nyugati nemzetre nézve egyenlő, akkor Amerikáé lesz itt is a legnagyobb siker. Csak éppen az a kérdéses, hogy hogyan tartható fenn a föltételeknek ezen egyensúlya; hogyan gátol-

¹ A szibériai vasút világpolitikai és világ gazdasági jelentőségét kifejtette e sorok írója a „*Huszdik Század*“ 1902. augusztusi és 1904. márcz. füzetében.

ható meg, hogy az angol, vagy német, ne igyekezzék túlnyomó befolyást biztosítani ezen területeken? Olyan égető kérdés, mely szerzőnket, vaskos könyvén át folytonosan foglalkoztatja. Szerinte, az amerikai diplomacziának minden erőforrását leköti az, hogy a föltételek, a kereskedelmi alkalmak paritását a versenyző nemzetek között föntarthassa. Föltételezve írónkkal együtt, hogy Mandzsuria orosz provincziává lesz teljesen, — a mi szerinte valószínű, — Oroszország gátat vethet az amerikai kereskedelemnek ott vagy tiltó vámmal, vagy pedig differentialis vasúti díjakkal. Ez az állapot, ez a politika Kinában már teljes erővel meg is indult, N.-Britannia, Germania és Japánia között. A kínai birodalom földarabolása, — hiábavaló minden tagadás, — folyamatban van. Valószínű, hogy Anglia maga is kezdi észrevenni, hogy azon, reá nézve kedvező feltételek, melyeknek hatása alatt ráerőszakolta Kinára az *open door* politikáját, Anglia industrialis preeminenciájával együtt elmúltanak; és Németország is, a maga „érdekkörében“ mindenféleképen igyekszik gátat vetni a Yankee kereskedelemnek. Amerika tehát mindenfelől ellenséggel találkozik Ázsiában. A Yankee nemzetnek azonban le *kell* győznie minden versenytársát, ha óriási export kereskedelmét, mely évről-évre mesés arányokban növekszik a fokozott tőke befektetés és tőkéletesített gépek alkalmazása következtében, — megfulasztani nem akarja. A mi a Yankee nemzet gazdasági rendszerének teljes romlását jelentené. Le *kell* győznie pedig versenytársait részint; 1) diplomáciájának erőfeszítése segítségével; 2) hatalmas kereskedelmi hajó-rendszer alkotásával; 3) óriási pénzüzletek és vállalatok alapításával, a melyek versenyezzenek a hongkongi és sanghaji angol és az orosz-kínai bankokkal. Erre buzdította szenatorunkat Li-Hung-Csang is, a kinek államférfiúi képességeiről írónk különös elismeréssel nyilatkozik.

Azou akadályok mellett segíteni fogja az amerikai ipart szerzőnk szerint, a britt nemzet elavult és aluszékony kereskedelmi módszere, a régi formákhoz való merev ragaszkodása és alkalmazkodásra való képtelensége.

„Öszinte részvéttel és különös érdeklődéssel látjuk, — írja, hogy az angol kereskedelem és angol politika Kinában mint hull darabokra. A britt kereskedelemnek hanyatlása az 1899. évig föltűnő, azóta pedig megdőbbsé. „És e hanyatlásnak oka a maradiság, az önhietség és a mulatságok, szórakozások rendkívüli szeretete. Anglia nem ezen tulajdonságaival vívta ki előbbi sikereit Keleti-Ázsiában; mint Li-Hung-Csang mondotta szerzőnknek, Anglia mindent elfeled, rohamosan feledi, mit megtanult előzőleg.“

A keleti kereskedelemben így Amerikának egyedüli igen komoly vetélytársa a német kereskedelem.

Erősen reméli Beveridge Albert, hogy az amerikai energia,